

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.42>
УДК 343.98

Ігор Миколайович Самойленко
головний судовий експерт відділу трасологічних та балістичних
досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6345-1456>
E-mail: ihor.samoilenko@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

Володимир Васильович Лисенко
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1541-5105>
E-mail: charly_niron@i.ua

Державний податковий університет

ТИПОВІ ЕКСПЕРТНІ ПОМИЛКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ БАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

У статті виокремлено типові помилки експерта при проведенні неідентифікаційних (діагностичних та ситуаційних) балістичних досліджень у кримінальному провадженні, здійснено їх поділ на процесуальні, операційні (діяльнісні) та гносеологічні. Проведено аналіз процесуального порядку підготовки, призначення та проведення судово-балістичних експертиз, наведено приклади з судової та експертної практики. Запропоновано шляхи недопущення та подолання помилок при проведенні неідентифікаційних балістичних досліджень.

Ключові слова: оцінка доказів, вогнепальна зброя, неідентифікаційні балістичні дослідження, досудове розслідування, експерт, помилка.

Постановка проблеми. Вогнепальна зброя є технічно складним пристроєм, який концентрує в собі різні властивості: високу вражаючу здатність, простоту експлуатації, що не вимагає фізичних зусиль, можливість застосування на відстані тощо. Серед властивостей, якими володіє вогнепальна зброя, інтерес для неідентифікаційних експертних досліджень становлять окремі з них. У цьому експертом практично оцінюється не якість, а відображення зовні (відображенням якості є ознака). Власне, як і при дослідженні ситуаційних обставин, як складової неідентифікаційних експертних досліджень.

В рамках таких експертиз поряд із завданнями ідентифікаційного характеру вирішується широке коло діагностичних та ситуаційних завдань, пов'язаних з дослідженням вогнепальної зброї, боєприпасів, слідів пострілу, як на самій зброї, так і на ураженій перешкоді та стріляючому, що дозволяє отримати низку необхідних та важливих відомостей для подальшого успішного розслідування.

Вивчення практики проведення зазначених досліджень дозволило виявити основні труднощі і найбільш поширені недоліки при виконанні таких досліджень, які можна умовно поділити на: недоліки підготовки речових доказів до дослідження, вибору методів та методик, оцінки результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз практики використання неідентифікаційних балістичних експертиз як джерела доказів при розслідуванні кримінальних проваджень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, дозволяє виявити суттєві проблеми в оцінці слідчим та судом матеріалів експертизи. Незважаючи на те, що різні аспекти оцінки висновку експерта безвідносно рамок конкретної експертизи знайшли достатнє висвітлення в науковій літературі [1, с. 101-102; 2, с. 9-25; 3, с. 81-88; 4, с. 24-26], в діяльності органів досудового розслідування та експертів-балістів, існують певні недоліки, як то: неповний опис об'єктів, поданих на експертизу; відсутність докладного опису проведення дослідження; неправильна оцінка інформативності виявлених ознак; надання висновку за недостатньої кількості чи низької якості порівняльних зразків; висновок не є логічним наслідком проведеного дослідження; невідповідність дослідницької частини та висновків; неправильна оцінка збігів або розбіжностей та ін.

Мета дослідження. З'ясування типових експертних помилок при проведенні неідентифікаційних балістичних досліджень у кримінальному провадженні, вироблення шляхів їх недопущення та подолання.

Викладення основного матеріалу. Висновки неідентифікаційних балістичних досліджень у кримінальному провадженні формують доказову базу на етапі досудового розслідування та сприяють в ухваленні судом законного та обґрунтованого рішення [5, с. 270]. Висновок експерта, як і будь-який інший доказ, може бути сумнівним або навіть неправильним з різних причин, тому повинен піддаватися ретельній, всебічній і критичній оцінці [3, с. 87] на предмет відсутності методологічних, гносеологічних, процесуальних, операційних чи інших помилок.

У контексті психічного ставлення експерта до проведеного дослідження експертні помилки слід відрізнити від явної хибності висновку, тобто навмисної дії, спрямованої на свідоме та цілеспрямоване ігнорування або замовчування при дослідженні суттєвих фактів та властивостей об'єкта експертизи. Свідомо неправдивий висновок може полягати в усвідомлених хибних діях з проведення експертизи, зумисне неправильне застосування або вибір методики експертного дослідження, свідомо неправильної їх оцінки.

Усвідомлення хибності своїх висновків чи неправильності дій виключає оману як такий психологічний стан, у якому суб'єкт не усвідомлює неправильності своїх суджень чи дій. Така помилка є сумлінною. Експерт щиро вважає, що він мислить та діє правильно. Причина хибності експертного

висновку може бути не лише у допущених експертом помилках. Дослідження може бути виконане бездоганно, зроблені висновки повністю відповідають отриманим результатам. Але якщо вихідні дані були помилковими або досліджувані об'єкти не мали відношення до обставин кримінального правопорушення, були фальсифіковані, то й висновок експерта щодо встановлення таких обставин буде помилковим. У такому разі не йдеться про експертну помилку, оскільки причиною помилкового висновку є помилка суб'єкта, який призначив експертизу, або його свідомо неправильні дії, правопорушення.

Типовим у доктрині є поділ помилок експерта на об'єктивні, що не залежать від суб'єкта експертного дослідження (відсутність розробленої та апробованої методики; недосконалість використовуваної експертної методики; застарілість, невідповідність методик вимогам криміналістичного дослідження об'єктів або їх відсутність; застосування помилково рекомендованих методів або методів, що знаходяться в стадії експериментальної розробки; застосування несправного обладнання (його відсутність); застосування неперевіраних або несертифікованих засобів вимірювання та еталонів; відсутність повних даних, що характеризують ідентифікаційну та діагностичну значущість ознак, стійкість їх відображень у слідах та ін.) та суб'єктивні, що ґрунтуються на особливостях мислення або діях експерта (професійна некомпетентність експерта (невміння застосовувати сучасні експертні технології, оптимальні для цієї експертної ситуації, відсутність навичок роботи з апаратурою, технічними засобами, комп'ютерними засобами та системами), професійні недоліки експерта (недбалість, неухважність та ін.)).

Типовою суб'єктивною помилкою можна назвати неповний опис об'єктів дослідження або ігнорування їх окремих ознак. Наприклад, при описі кулі або фрагмента її оболонки необхідно враховувати не тільки габаритні розміри, матеріал виготовлення, масу, форму ділянок, що збереглися, але і відзначати спосіб кріплення кулі з гільзою. Ігнорування цього факту призвело до експертної помилки під час вирішення питання про визначення моделі зброї, з якої було вистрілено кулі, представлені на дослідження.

Також виділяють методологічні та організаційно-управлінські помилки. Водночас, слід зазначити, що розмежування помилок має відносний характер, тому іноді одні помилки обумовлюють виникнення інших (помилки недогляду через недостатність матеріалів тягнуть психологічні помилки через неправильну оцінку ознак тощо) [6, с. 7].

Найбільш вдалий, на нашу думку, поділ експертних помилок, які можуть стати причиною відхилення висновку експерта як джерела доказу, на три класи (процесуальні, гносеологічні, організаційні), вважаємо здійснив В.Г. Гончаренко [7]. Саме таким поділом послуговуватимемось, характеризуючи відповідні помилки при проведенні неідентифікаційних балістичних досліджень.

За даними проведеного вивчення судової та експертної практики типовими експертними помилками процесуального характеру при проведенні

неідентифікаційних балістичних досліджень є: вихід експерта-баліста за межі компетенції (18 %); помилки, викликані неправильно сформульованими запитаннями експерту (34 %); самостійне збирання об'єктів і матеріалів експертизи (9 %); прояв експертної ініціативи у непередбачених законом формах (8 %); недотримання нормативних вимог до оформлення висновку (6 %). Наприклад, помилка, яка полягає у виході експерта за межі своєї компетенції. Так, експерт вийшов за межі своїх знань при дослідженні рентгенівських знімків сліпих вогнепальних поранень, на яких є зображення снарядів, для вирішення питання про вид снаряда та дистанцію пострілу.

До гносеологічних експертних помилок, які полягають у невідповідності висновків експерта об'єктивній дійсності та зумовлені складнощами процесу експертного пізнання, слід віднести: логічні (пов'язані з порушенням в акті мислення законів та правил логіки, некоректним застосуванням логічних прийомів та операцій, порушенням логіки обґрунтування проміжних та підсумкових висновків; помилки у визначенні понять, поспішному узагальненні, хибній послідовності та хибній причині) (28 %) та предметні (зумовлені недосконалим знанням предмета дослідження) (11 %).

Прикладом такої помилки може бути категоричний висновок про наявність продуктів пострілу на руках та одязі особи, підозрюваної у його здійсненні, зроблений експертом, який не має спеціальної підготовки щодо дослідження слідів та обставин пострілу. Такі висновки формулюються, зазвичай, щодо складних об'єктів, які містять невеликий обсяг корисної інформації.

Операційні (діяльнісні) експертні помилки, які пов'язані зі здійсненням експертом відповідних процедур, полягають у такому: у використанні застарілих методик (21 %); у порушенні визначеної послідовності експертних процедур (5 %); у неправильному використанні технічних засобів дослідження або використанні непридатних засобів, апаратури тощо (10 %); в одержанні і використанні неякісного порівняльного матеріалу (6 %).

Незважаючи на велику кількість використовуваних методів, на сучасному етапі розвитку судової балістики існують проблеми неідентифікаційного характеру щодо визначення давності пострілу, з'ясування дистанції пострілу та ін. Відповідні помилки можуть бути як у виборі методики дослідження та процесі її застосування, так і під час аналізу результатів тощо.

Порівняно нескладно визначити ймовірність та величину помилки у використанні інструментальних засобів дослідження, а саме: вимірювання лінійних розмірів, зважування, застосування спеціального обладнання (наприклад, мас-спектрометрії для проведення аналізу речовин і матеріалів). За слушним зауваженням П.В. Гіверца, це пов'язано з тим, що для кожного приладу визначена похибка вимірювання, чутливість та ін. [8, с. 147]. Оцінка ймовірності похибки або помилки у разі застосування методу внутрішньої переконаності експерта, приміром, у процесі виконання етапів дослідження, є досить складним завданням, оскільки містить в собі значну частку суб'єктивізму. За таких умов найбільшу ефективність у перевірці та оцінці відповідних висновків експерта вбачаємо у безпосередньому допиті

експерта в суді в порядку ст. 356 КПК України з метою роз'яснення методик, застосованих під час діагностичних балістичних досліджень.

При дослідженні технічного стану зброї нерідко лише на підставі її огляду та фіксації того факту, що всі деталі та частини в наявності та знаходяться на своїх місцях, формулюється висновок про їх справність. При цьому експерти роблять висновки покладаючись тільки на свої візуальні спостереження і судження. Попередній висновок про справність та придатність до здійснення пострілів, зроблений за результатами перевірки взаємодії частин та механізмів зброї, повинен бути обов'язково підтверджений експериментальною стрільбою.

Коли в ході дослідження експерт з'ясує, що зброя непридатна до стрільби, він не повинен обмежуватися висновками про стан вогнепальної зброї на момент, коли вона надійшла на експертизу. Для повноти дослідження експерт зобов'язаний з'ясувати можливість приведення зброї у стан, придатний до стрільби, і зробити всі необхідні для цього дії [9, с. 199]. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) передбачає, що в разі, якщо експериментальна стрільба неможлива через дефект конструкції об'єкта, який можна відносно легко усунути, експерт повинен усунути цей дефект і провести експериментальну стрільбу. Усунення дефекту дозволяє надалі вирішити питання про належність об'єкта до вогнепальної зброї, але не впливає на характеристику його стану до моменту проведення дослідження [10, с. 12].

Вирішуючи питання, чи можливий постріл із зброї без натискання на спусковий гачок, експерти часто не заміряють спускові зусилля, а при дослідженні куркових мисливських рушниць не перевіряють, чи правильно налагоджені курки. Експерименти з визначення можливості пострілу без натискання на спусковий гачок проводяться в неповному обсязі (без урахування обставин, що мали місце в момент події) [11, с. 278].

Окремої уваги потребують лінгвістичні помилки. Зазвичай, вони пов'язані з використанням неточних та неоднозначних термінів та понять. При описі форми ушкоджень досить часто замість конкретних ознак, що характеризують механізм утворення ушкоджень, вживають прикметник «невизначена», що не містить жодної корисної інформації і припускає довільне тлумачення. До лінгвістичних помилок можна віднести й описки.

При проведенні неідентифікаційних балістичних досліджень діагностичні висновки формулюються у разі, коли об'єкт відомий, тобто, існуючий клас його чітко визначено, і необхідно з'ясувати властивості та стан об'єкта; час (давність) виготовлення об'єкта, яким був його первісний стан; механізм події, явища, процесу, наприклад, спосіб і послідовність, у тому числі напрямок нанесення пошкоджень або утворення слідів, динаміку виникнення та розвитку пожежі тощо. Імовірні висновки формулюються, наприклад, у випадках недостатності інформації, отриманої щодо виявлених ознак при ідентифікації, що стосується одиничного, конкретного об'єкта (факту).

Нерідко експерти поєднують категоричний висновок про родову (групову) приналежність з можливим висновком. Більше того, висновок у

ймовірній формі дається суто умоглядно, без жодного обґрунтування, хоча так само як і при категоричному судженні, такий висновок повинен ґрунтуватися на достатній сукупності достовірно встановлених проміжних даних та високого ступеня ймовірності їхнього існування. Інакше слід відмовитися від вирішення питання. Такі висновки не повинні бути голослівними, оскільки можуть сприяти у встановленні існування фактів, висуненню та перевірці версій тощо.

За слушним зауваженням окремих науковців, у формулюваннях висновків незалежно від тієї чи іншої їх форми неприпустимо використовувати такі висловлювання, як «не виключено», «не виявлено» «не відзначається» тощо, оскільки вони викликають або неправильне (у тому числі двояке) тлумачення, чи сумнів у висновку експерта загалом. При вживанні, наприклад, слів «не виявлено» неясність напрошується з кількох підстав. Чи не виявлено, тобто немає, або експерт не зміг виявити через його недостатню кваліфікацію або відсутність відповідних технічних засобів, нерозробленість методик дослідження. Також неприпустимим є вживання таких виразів, як «експерт не знайшов... не вбачає» тощо [12, с. 20].

Таким чином, основними причинами експертних помилок операційного (діяльнісного) характеру є відсутність у експертів належного практичного досвіду та теоретичних знань; недооцінка вимог методик щодо дотримання всіх етапів дослідження об'єктів та їх послідовності; недооцінка особистої відповідальності за результати своїх досліджень. Відповідно, усунення зазначених негативних чинників сприятиме попередженню експертних помилок, а отже, підвищенню якості та ефективності діяльності правоохоронних органів.

Необхідною умовою, здатною суттєво мінімізувати експертні помилки, є використання методик при суворому та послідовному дотриманні всіх передбачених етапів дослідження об'єктів. Відхилення від встановленого методикою алгоритму дій може спричинити необґрунтовані або навіть помилкові висновки.

Теоретичне і практичне оволодіння сучасними знаннями, що є предметом кожної окремої судово-експертної галузі, – необхідна складова подолання операційних (діяльнісних) помилок експертів-балістів. Зазначені обставини спонукають до пошуку шляхів з удосконалення базової і спеціальної підготовки судових експертів державних спеціалізованих експертних установ та служб, уніфікації атестаційних програм [6, с. 8].

Беззаперечним вважаємо висновок, що усуненню експертних помилок сприятиме вдосконалення сукупності елементів: навчання, нормативно-правової бази, технічного та методичного забезпечення. Не припуститися експертної помилки можна лише за умови чіткого дотримання методики проведення судової експертизи, достатньої кваліфікації, обізнаності у цій сфері та наявності достатнього досвіду роботи [13, с. 4-5].

Те, що висновки експерта базуються на дослідженні, проведеному із застосуванням спеціальних методик, приладів і обладнання, не виключає можливості та необхідності їх оцінки у повному обсязі слідчим і судом. На нашу думку, структура оціночної діяльності слідчого та суду при дослідженні матеріалів діагностичної, ситуаційної судово-балістичної

експертизи має містити такі основні елементи, які, у свою чергу, поділяються на кілька етапів: перевірка дотримання процесуальної форми проведення експертизи; аналіз повноти змістовної сторони; інтерпретація висновків експерта та оцінка можливості їх використання у доказуванні.

Під час судового розгляду способами перевірки висновку експерта шляхом отримання нових доказів виступають допит експерта і проведення додаткової та повторної експертизи. Поряд із ними, у слідчій практиці в окремих випадках для перевірки висновку експерта проводиться допит свідків, потерпілих, підозрюваних, що у доктрині пов'язується з відсутністю достатніх фактичних даних для оцінки достовірності висновків експерта, а також з необхідністю встановлення обставин, що мають відношення до предмета проведеної експертизи, та отримання відомостей про особливості виникнення, виготовлення, зберігання, експлуатації та вилучення об'єктів дослідження [14, с. 375].

В даному випадку поділяємо точку зору М.П. Климчука та С.І. Марка, що невідповідність висновку експерта іншим доказам може свідчити як про можливу помилковість висновку, так і про недостовірність цих інших доказів. Усунення цієї невідповідності доцільно починати з перевірки тих доказів, які не збігаються з висновком експерта, оскільки їх часто можна перевірити без проведення складних досліджень і у стислі терміни [3, с. 87].

Основний шлях оцінки правильності зроблених висновків та обраної експертом методики у випадку протиріччя з іншими доказами реалізується в результатах наступної (додаткової чи повторної) експертизи, регламентується нормами процесуального закону, проходить демократично, під контролем всіх учасників процесу [15]. На думку опитаних нами експертів, основними підставами призначення додаткової судово-балістичної експертизи з метою вирішення неідентифікаційних завдань є: неповнота висновку експерта (88 %), і необхідність отримання відповідей на нові запитання щодо об'єкта дослідження (81 %), його недостатня чіткість та зрозумілість (74 %).

Висновки. Таким чином, можемо зробити висновок, що процес оцінки висновку судово-балістичних експертиз, в яких вирішуються діагностичні та ситуаційні завдання, включає в себе аналіз його юридичної та фактичної сторони. Оцінка таких досліджень з юридичної точки зору передбачає необхідність аналізу процесуального порядку підготовки, призначення та проведення експертизи. Оцінка фактичної сторони висновку полягає у встановленні достовірності та наукової обґрунтованості фактичних даних, виявлених експертом, їх взаємозв'язку та ставлення до події, що розслідується.

Зменшенню описаних нами помилок процесуального, операційного (діяльницького) та носеологічного характеру при проведенні неідентифікаційних балістичних досліджень сприятиме належний оперативний контроль всього технологічного ланцюга, починаючи від призначення експерта і до відправлення експертизи з експертної установи. За таких умов особливого значення набуває відомчий контроль керівника експертної установи, ретельна перевірка яким обґрунтованості, достовірності та наукової обґрунтованості відповідних досліджень сприятиме зменшенню виявлених та потенційних помилок підлеглих експертів-балістів.

Перелік посилань

References

1. Арешонков В. В. Проблеми при проведенні криміналістичних експертиз, різновиди, причини виникнення та шляхи попередження. *Криміналістика і судова експертиза*. 2016. Вип. 61. С. 99-107.
2. Кучинська О. П., Пилипчук О. П. Дослідження висновку експерта у кримінальному провадженні в суді першої інстанції. *Криміналістика і судова експертиза*. Випуск 65. С. 19-25.
3. Климчук М. П., Марко С. І. Інформаційна цінність висновку експерта, як джерела доказів у кримінальній справі. *Правова інформатика*. 2011. № 3-4(31). С. 81-88.
4. Кушакова Н. О., Холодова О. Ю. Особливості оцінки висновку судового експерта як одного з видів доказів у кримінальному, цивільному, адміністративному та господарському судочинстві. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю з дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса* (Харків, 18–19 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 24-26.
5. Мельник С. В., Грецьких О. В. Роль сучасної судово-балістичної експертизи в розслідуванні кримінальних проваджень. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2021. С. 269-272.
6. Абрамова В. М. Експертні помилки: сутність, генезис, шляхи подолання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.09. 2005. 20 с.
7. Гончаренко В. Г. Критерії вірогідності висновків експерта: гносеологічний, психологічний і процесуальний аспекти. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. № 3. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaaau/2009-2/09gvgppa.pdf> (Дата звернення 26.03.2023).
8. Гіверц П. В. Криміналістичне дослідження нетипової вогнепальної зброї (за
1. Areshonkov, V. V. (2016). Problems in conducting forensic examinations, types, causes and ways of prevention. *Criminalistics and Forensics*. Issue 61. P. 99-107 (in Ukrainian).
2. Kuchynska, O. P., Pylypchuk, O. P. Study of the opinion of an expert in criminal proceedings in the court of first instance. *Criminalistics and Forensics*. Issue 65. P. 19-25 (in Ukrainian).
3. Klymchuk, M. P., Marko, S. I. (2011). Informational value of expert opinion as a source of evidence in a criminal case. *Legal Informatics*. No. 3-4(31). P. 81-88 (in Ukrainian).
4. Kushakova, N. O., Kholodova, O. Yu. (2019). Peculiarities of evaluating the opinion of a forensic expert as one of the types of evidence in criminal, civil, administrative and economic proceedings. *Topical issues of forensic science and criminalistics: collection of proceedings of international scientific and practical conference dedicated to the 150th anniversary of the birth of Hon. prof. M. S. Bocarius* (Kharkiv, April 18–19). Kharkiv. P. 24-26 (in Ukrainian).
5. Melnyk, S. V., Hretskykh, O. V. (2021). The role of modern forensic ballistic expertise in the investigation of criminal proceedings. *Legal scientific electronic journal*. No. 5. P. 269-272 (in Ukrainian).
7. Abramova, V. M. (2005). Expert errors: essence, genesis, ways of overcoming: extended abstract of Candidate of Juridical Sciences: 12.00.09 «Criminal process and forensics; forensic examination». 20 p. (in Ukrainian).
7. Honcharenko, V. H. (2009). Criteria for the probability of an expert's conclusion: epistemological, psychological and procedural aspects. *Journal of the Academy of Advocacy of Ukraine*. No. 3. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaaau/2009-2/09gvgppa.pdf> (in Ukrainian).
8. Giverts, P. V. (2021). Forensic research of atypical firearms (based on the materials

- матеріалами ізраїльської експертної практики): дис. ... д.-ра філософії: 12.00.09. Харків: Нац. юрид. ун.-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 268 с.
9. Бондар В. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення дослідження змісту мікрочастинок, притаманних продуктам пострілу. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 4 (80). С. 197-209.
10. Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів). Київ: ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мінюсту України, 2012. 34 с.
11. Кованов А. В. Особливості експертних помилок та деякі шляхи їх запобігання під час проведення судово-балістичних експертиз. *Криміналістика и судебная экспертиза*. 2015. Вып. 60. С. 275-286.
12. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза: типичные ошибки. Москва: Проспект, 2014. 544 с.
13. Свобода Є. Ю. Причини виникнення та можливості попередження експертних помилок в діяльності експерта-почеркознавця. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. №17 (4). С. 1-5.
14. Щербаківський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні: монографія. Харків: В деле, 2015. 560 с.
15. Ярослав Ю. Ю. Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань. *Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал*. Київ, 2019. № 3 (19).
- of Israeli expert practice): Doctor of Philosophy Thesis: 12.00.09. Kharkiv. Yaroslav Mudryi National Law University. 268 p. (in Ukrainian).
9. Bondar, V. S. (2017). Information and analytical support for the study of the content of microparticles inherent in shot products. *Bulletin of E. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs*. No. 4 (80). P. 197-209 (in Ukrainian).
10. Hamov, D. Yu. (2012). The methodology for establishing the belonging of an object to a firearm and its suitability for firing (shooting). State Scientific Research Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Kyiv. 34 p. (in Ukrainian).
11. Kofanov, A. V. (2015). Features of expert errors and some ways to prevent them during forensic ballistic examinations. *Criminalistics and Forensics*. Issue 60. P. 275-286 (in Ukrainian).
12. Rossinskaia, E. R. (2014). Forensic examination: typical mistakes. Moscow. 544 p. (in russian).
13. Svoboda, Ye. Yu. (2012). Reasons for the occurrence and the possibility of preventing expert errors in the activities of a handwriting expert. *Journal of the Academy of Advocacy of Ukraine*. No. 17 (4). P. 1-5 (in Ukrainian).
14. Shcherbakovskyi, M. H. (2015). Carrying out and using forensic examinations in criminal proceedings: a monograph. Kharkiv. 560 p. (in Ukrainian).
15. Yaroslav, Yu. Yu. (2019). Evaluation of the expert opinion with the help of special knowledge. Forensic psychological examination. *The use of the polygraph and special knowledge in legal practice: Electronic journal*. Kyiv. No. 3 (19) (in Ukrainian).

TYPICAL EXPERT ERRORS CONDUCTING NON-IDENTIFICATION BALLISTIC RESEARCH AND WAYS TO OVERCOME THEM

I. Samoilenko
V. Lysenko

Based on the study of judicial and expert practice, the article identifies typical expert errors when conducting non-identification ballistics research: of a procedural

nature (expert going beyond the scope of competence; errors caused by improperly formulated questions to the expert; independent collection of objects and examination materials, etc.); epistemological (incorrect application of logical methods and operations, violation of the logic of substantiation of intermediate and final conclusions; imperfect knowledge of the subject of research); operational (use of outdated methods; violations in the sequence of expert procedures; incorrect use of technical means of research or use of unsuitable means, equipment, etc.; obtaining and using low-quality comparative material).

It was concluded that proper operational control of the entire technological chain, starting from the appointment of an expert and the sending of an examination from an expert institution, will also contribute to the reduction of the described shortcomings when conducting non-identification ballistics research. It is emphasized that under such conditions, the departmental control of the head of the expert institution becomes especially important, a thorough check of the validity, reliability and scientific validity of the relevant research will contribute to the reduction of identified and potential errors of subordinate ballistic experts.

It was established that the process of evaluating the conclusion of forensic ballistics examinations, in which diagnostic and situational tasks are solved, includes the analysis of its legal and factual aspects. The assessment of such studies from a legal point of view requires the analysis of the procedural order of preparation, appointment and examination. The evaluation of the factual side of the conclusion consists in establishing the reliability and scientific validity of the factual data discovered by the expert, their relationship and attitude to the event under investigation.

Key words: evidence evaluation, firearms, non-identifying ballistics, pretrial investigation, expert, error.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.43>
УДК 343.9

Олександр Вікторович Коломійцев
кандидат технічних наук,
провідний науковий співробітник

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1932-1034>
E-mail: sashagun@ukr.net

Віталій Григорович Нікітюк
завідувач сектору досліджень зброї

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7937-7334>
E-mail: nikityuk_sha@ukr.net

Олександр Миколайович Герман
старший науковий співробітник

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6522-9381>
E-mail: herman30121966@gmail.com